Tečaj XIX.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

List 16.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 17. aprila 1861.

Govor
gospoda dr. Lovro Toman-a v deželnem zboru 8. aprila.

Stvarnik v rokah derži osodo narodov.

Čeravno so poti tamotne, po kterih jim je hoditi, in okoljšine jim nemile, je vendar vsem imenitna naloga, da dosežejo, kolikor je mogoče, najvišjo omiko v veliki družini človeštva.

Vsevladni Rim je vkoval v verige našega naroda sine, namerjal jim vzeti najdragocenejše blago: svobodo, bogočastje, jezik in njih lastni namen, al umakniti se mora, ko prihrumé barbarske čete, in poplavijo omiko, ki jo je vcepil Rimljan bil Slovencom. Podajajo si sirovi narodi žezlo železno iz roke v roko in serkajo kerv in mozeg narodu, da ga presune strah in obup. Tako ostane poslednjič pleme germansko gospodar temu narodu, ki se je bil naselil ob romantičnem bregu jadranskem, da bi dosegel namen svoj.

Tisuč let že spava naš narod v ptuji oblasti, ktera je zatiranje narodnih šeg in navad in jezika čislala kakor pravico.

Toda prirojene ste temu narodu stalnost in upornost, tako, da se je ohranil brez puntov do dôbe, ko iz spanja se dramijo narodi, vladarji in vlade spoznavajo samostalnost in pravice narodske in obvezujejo s pripravnimi postavami pretekle stare zmote in rane.

Pervikrat pošlje po volji našega premilostljivega gospoda in cesarja narod slovenski na Krajnskem svoje svobodno voljene sine v ta slovesni in važni zbor, da blagor dežele in deržave posvetujejo vestno in umno.

Gospodje! Močno bíje na zbujeno serce moje spomin preteklosti, in mogočno me kliče govoriti namesto tistih, ki so v teku stoletij pod gomilami zaspali, da dokažem namesto njih, da je krivo le pomanjkanje narodskih pravic, ne pa narodna nezmožnost, da naš narod ni prispel do tolike omike, kakor narodi drugi. (Živio! in Bravo!) Dobro sprevidim, kako važna da je ura sedanja; in to le edino si želim, če kdaj vsaj zdaj prepričati z močjo govora in našteti pripomočke, ki bi utemeljili znovega blagor naroda.

Gospodje! Mirno sem prevdarjal zadeve in želje njegove; iskal sem pripomočkov, kako da bi narod dosegel svoj cilj; in to me navdaja, da stopim serčno pred Vas in besedujem za večne pravice naroda. (Bravo! Bravo!)

Jezik znači in ohrani posebnosti vsacega naroda; on je trak, ki veže otroke enacega rodú; posoda je, ktera čutljeje in misli, znanje in iskanje, pridobljeno in zaželjeno ohranuje; jezik oživlja in razširja vse to; jezik in le jezik kaže stopnjo omike.

Najvažniša in perva terjatev vsacega naroda je, da vživa izobraženost in omiko. Pa izobraženost se rodí iz omike jezikove; perva narodna postava je tedaj omika jezika.

Dokler se jeziku ne prilasti toliko omike, da je splošni pripomoček dušni, s kterim si naroda sleherni člen zamore prilastiti, kolikor si želí človeškega znanja, — dokler si posamesni členi omike in vednosti iščejo v ptujih jezikih, toliko časa je znanje „monopol“, toliko časa se ne more govoriti o narodni omiki.

Občna je objektivna resnica; pa vsaki posebni narod jo le tedaj spozná in si prisvoji, ako mu se v lastnem jeziku razumljiva naznanja.

Narodno življenje giblje se v družini, v šoli, v tem, kar se tiče cerkve ali deržave, in sploh v vseh javnih razmerah.

Da napredovanje ni enostransko, ampak občno, da se narodne močí razcvetó in obrodé sad, mora temelj narodnega življenja, jezik njegov, veljati v družini, v šoli, v cerkvi, v uradnijah, v vsakdanjem življenji.

Kdor to tají, tají namen in poklic naroda.

Poklic naroda pa je izobraženost in blagostanje.

Omika nas vodi in pripelje do blagostanja telesnega. Vse, česar človek gledé potreb dušnih in telesnih želí, vse mu podarijo in zagotovijo omika, umetnost, znanstvo, obertnija in kmetijstvo.

Terjatev narodnih pravic ni le prazna sanjarija, kakor se poljubi nekterim sovražnikom naroda in vsega narodnega početja govoriti; ne, ne! terjatev ta je podlaga duševnega in telesnega blagra, in izvira iz rodoljubja čistega.

Blagostanje materialno vsacega naroda je odvisno od omike in omika od veljavnosti jezika. Blagostanje in omika ste naroda namen in poklic: tedaj mora tudi biti postava deržavna, da se lika jezik in narod veljá.

Jezik je tudi pervina in podlaga, ki budí narodne občutke v narodu; da je to resnica, so nam priča narodi veleslavni Gerki in Rimljani, in izobraženi narodi v dôbi novejši.

Kaj je narod brez narodnosti?

Nič druzega, kot mlačna, nečversta in letargična tropa in truma sužnjakov, ki zgubivši svojo narodnost se ne morejo povzdigniti do višje zavesti in se celó ob času hude sile in stiske ne nadušijo toliko, da bi rešili domovino in z domovino sebe.

Deržava, kteri je mar za ohranjenje lastno, mora skerbeti, da se narodi razvijajo in razvijavši se krepijo tudi njo.

Vsaki narod ima pravico do omike; ta pravica natorna izvira iz lastnega bitja naroda.

Kakor vsak drug narod je rojen tudi narod slovenski za blagor in omiko; narod slovenski živí, in njegovo veljavo pričajo postave, ki so nas poklicale v skupščino današnjo. Da! vreden je res narod slovenski tega priznanja, ker pokazal je, da je dovelj zmožen in da ima dovelj kreposti v sebi, ker se je vbranil ptuji sili do dneva današnjega. Zadovoljno in ponosno se ozeramo zatorej v pretekle čase te rastlike slovanske in zvestega naroda Avstrije, ker slavne njegove dela nekdanje so nam porok veselejše prihodnosti.

Mnogo stoletij stal je narod naš z druzimi brati lipe jugoslovanske in z hrabrimi Madžari na meji in varoval ter ohranil omiko zapadnih dežel napada kervolokih Orientalov; — zdaj tudi njemu bíje ura svobode na serce; hití si prilastiti omiko in izobraženost, prizadeva si prisvojiti vede in blagostanje, da postane narod, kterega ime bo pred svetom ponos. (Živio!)

Kar je dozdaj Slovencom omike doletelo, vso so mu poklonili le nekteri možje iskreni in domoljubni, ki so ko zlate zvezde v tamni noči prisvetili in zbudili narod iz spanja ter ga rešili tamote. Zdaj je beseda našega gospoda in cesarja dala svobodo in samostalnost; bi li bilo prav, da bi mi prideržavali svojemu narodu pripomočke za omiko?!

Prokletba bi nas zadela, ako se ne primemo te priložnosti krepko, utemeljiti samostalnost Slovencov in ž njo njih omiko in blagostanje.

Vsemu temu podlaga je pravica jezika in njega krepki razvitek — tisučletna sila ni nas ponemčila; ostali smo Slovenci, in vse take skušnje bi bile še več kot sila in sužnost; bile bi moritev naroda. (Živio!)

Nikarte govoriti, da bi to edinost države, državljansko svobodo in nemško dozdaj čislano omiko utopilo!

Tacega nasprotja se ne plašim; odgovorim mu naravnost. Obstanek in bitje Avstrije sta odvisna od nature narodov, iz kterih obstojí; ker pa ti niso enaki, treba, da se posebnost vsacega naroda spozná in poterdi. To je naravno; kar je naravno, ostane, nenaravno pa zgine, če si tudi s pomočjo nenavadnih sredstev nekaj časa ohrani življenje. Mnogoličnost narodov ni pogubivna in razrušivna moč, če si oni le ohranijo svojo posebnost in vsem narodom predrage svetinje: svobodo in blagostanje. Narodnost ne razruši držav, ker tudi narod, ki je bil v teku stoletij v oblasti mnozih držav, doseže namen svoj, ako so najblažjo mu lastino: samostalnost, svobodo in blagor poterjevale. V tem pravilu se ujemata obstoj držav in razvitek narodov.

Če je v Evropi država, ki bi svobodno gibanje narodnosti mirno zveršiti premogla, je to le Avstrija, ki ima pod svojim krilom vse evropejske narode, in ki jih drugači združiti ne more, kakor da jim dodeli in jim poterdi samostalnost, svobodo in blagostanje. To je vez, ki jih druži v truplo edino. Če bo tako osnovano, se bo Avstrija kot potrebna moč v Evropi čislala, in samo v tem zmislu se zamore govoriti o „centralizacii“ Avstrije.

Ako iz središča države se bote svoboda in blagostanje, enake oživljajočim žarkom, razlivale različnim narodom njenim, se more ta združba narodov še čedalje množiti; nasproti pa se bode na mejah življenje zgubilo in narod za narodom odpadel (živio!)

Država obstoječa iz enega samega naroda ima lažjo nalogo, memo druge, ki druži več narodov. Bolj ko je bitje države mnogoverstno, toliko mnogoverstniša je naloga in nje ravnava.

Radi priznamo, da se mora ohraniti Avstrija, ako želimo srečo njenih narodov in osobito naroda slovenskega; določno in serdno zavernemo vsako očitanje o seperacii; določno in serdno overžemo vsako podtiko, da iščemo sreče v novi podonavski državi (Bravo!) Verujemo namreč, da so podeljene postave podlaga, ki pot pripravlja za dosego samostalnosti tudi našemu narodu, in ni nas volja, da pridemo pod gospodstvo druzega naroda, ko nam je komaj sladka nada prisijala, da smo po postavi rešeni sile tisučletnega ponemčevanja. (Živio!)

Za celoto Avstrije ni nevarnost, ako se upravičijo mnogoverstni narodi; nevarnost ji le žuga, ako se stiskajo.

Pa priznanje narodnosti tudi nobenemu državljanu svobode ne kalí, zakaj narodnost ni druzega nič kot svoboda narodna (Bravo! Živio!)

Osvobodila se je najpervo oseba; osvobodil se je potem podložnik, in zdaj narod. V državi prosti ni naroda zatiranega, in kdor brani pravice svojega naroda, terja državljansko svobodo od konca do kraja.

Če Nemci nam, ki dozdaj nismo imeli enacih pravic, zavidajo ravnopravnost ali rekó, da gledé ravnopravnosti smo jim v napotje, so oni reč slabo razumeli in se le motijo. V tem, ko smo mi brez pravic bili, so nas pustili oni zad, gledé samostalnega razvitka, in to jim je pripomoglo, da jim ni treba, boriti se za narodnost, temuč da se potegujejo samo za svobodo državljansko. Ako se ta opira na samostalnost naroda, smo na pravem potu in nemške brate naj ne skerbi, da jim bomo, poganjaje se za narodnost svojo, uničili njihovo svobodo. (Bravo!) Ne vem, zakaj da Nemci v Avstrii mislijo, da drugi po številu močnejši narodi še niso godni za svobodo, ker ravno gibanje narodnosti je napeljalo svobodno in času primerno osnovo cele države.

Kakor drugi narodi avstrijanski, naši bratje, tako hrepenimo tudi mi po svobodni ustavi, ktera bi koristila državi in nam ohranila našo narodnost. — Kako nek more prizadetje po narodni svobodi zapustiti okrožje svobode?!

Kar se pa tiče nevarnosti, ki kakor nekteri mislijo, iz obveljave narodnosti slovenske preti omiki, to je prazno kakor uno.

Res je in nihče ne tají, da smo večidel svoje odreje in omike sprejeli v nemškem jeziku; pa napčno bi bilo, ako bi kdo terdil, da smo Nemcom za to še več kakor samo hvalo dolžni, in da jim gré tudi za naprej politično gospodstvo; saj smo se podvizali iz zapuščine Gerkov in Rimljanov še krepkejšo omiko si pridobiti; al nje pokriva zemlja; ž njimi se ne moremo več politično združiti.

Pa še drug uzrok nas zagovarja; če je tudi nemščina omiko in oliko razširjala, se ta udomačila ni; ostala je „monopol“ male peščice. Ako bi bili pa vživali omiko v lastnem jeziku, bi bili gotovo dospeli na stopnjo višjo, in gotovo bi bila omika bolj splošna, ker bi bila vpeljana po poti naravni. (Bravo! Živio!) Spoštovali in čislali bomo tudi v prihodnje nemški jezik, kakor bomo spoštovali in poterjevali tudi druzim bratom njih pravice, kakor tudi verujemo, da je sloga in vzajemnost med vsimi avstrijanskimi narodi potrebna; le zedinjene močí vseh narodov bodo napravile državi stanovitno podlago, na ktero se ima postaviti novo poslopje. (Živio! Bravo!)

Gotovo je, da omika in blagostanje slovenskega naroda neobhodno tirjate priznanje slovenskega jezika v vseh zadevah vsakdanjega življenja. Ker je to gotovo, mora pervi zbor od naroda našega izvoljenih poslancov te pravice očitno izreči; priznati mora, da slovenski narod sprejme svobodno ustavo ravno tako kot vsak drug, da se oprostí verig, ki so ga dosihmal oklepale, kot vsak drug. Resnica mora biti, da se vsak more poslužiti volitne pravice, da tisti, kdor nemškega ne razume in je zvoljen v deželni zbor, more in ima pravico govoriti v svojem maternem jeziku.

Ker je vse ravnanje očitno, je treba rabiti jezik domači. Kakošna očitnost bi bila pač to, ako bi Krajnec ne mogel priti v deželni zbor krajnski! (Živio! Živio!)

Al ker je krivda preteklosti, da več prečastitih gospodov poslancov domačega jezika celo nič ne razume ali saj ne tako, da bi mogli v zboru slovenski govoriti, odjenjamo toliko, da se nobenemu krivice ne zgodí in se zedinimo in sprijaznimo vsi v priznanji pravila ravnopravnosti.

Snidili smo se, da se posvetujemo o blagru dežele; k temu je naj pred treba porazumljenja. (Živio!) Zategavoljo terjam, da se prizná, in tudi upam, da mi bo slavno društvo poterdilo, naj po pravnem načelu bode jezik narodni tudi opravilni jezik v zboru; al do odločenega časa naj se rabi nemški, vsak naj se pa prostovoljno svojega maternega jezika posluži, ako drugač ne more. Ne terjam, da bi se sploh v slovenskem jeziku govorilo. Jez sem se tega jezika v dnevih preteklih navadil, znam ga morda govoriti, pa ga ne bom govoril, ako ne bom primoran, in tako tudi vsi, ki so z menoj enega serca. Gospodje! veljavnost slovenskega jezika je že po državnem pravu priznana in sicer v diplomu, ki nam bo, kakor nam je prečastiti deželni predstojnik obljubil, došlo iz rok presvitlega cesarja v slovenskem jeziku, in bode spravljeno v deželnem arkivu kot podlaga našega sedanjega bitja. Priznavši slovenski jezik postavimo pervo podslombo omiki narodni, podpiramo vlado, spoštujemo voljo našega cesarja, in dopolnimo, kar nam sve-

tuje vest. Tako se bo jeziku našemu hipoma pot odperla krog in krog; rodoljubni možje bodo eden za drugem gradiva donašali za omiko in blagor naroda, in spolnilo se bode prerokovanje neumerlega pesnika našega:

„Vremena bodo Krajncom se zjasnile,
Jim milše zvezde kakor zdaj sijale.“

(Živio, živijo!)

Sadjoreja, gojzdi, murboreja in marsikaj druzega na Gorenskem.

Ko je lani neki popotnik začel popisovati „velike kebre“ po Gorenskem, sem radovedno pričakoval, kdaj da bo do Gorij prikoračil in kaj da bo od njih povedal. Pravo! prav dobro jo je pisavec zadel; namreč on Gorjanov ni ravno hvalil, pa jih tudi ni preveč grajal. — Res, kebrov se tudi v Gorjah ne manjka; toda, ako se Gorjani drugim seljanom primerjajo, so oni v sadjorejstvu, v obdelovanji polja in gmajne veliko več storili kot drugi. Pridi, prijatel, v jeseni, in ako nam ljubi Bog blagoslovi zopet drevesa z obilnim sadom, se boš lahko sam prepričal, koliko žlahnega sadja imajo Gorjani, — in smem ti zaterditi, da vsak gospodar ti bo rad pripustil, da pokusiš ta ali uni sad ali ga še celó v žep vtakneš; vidil boš, da Gorjani niso taki vmazanci, kakor si jih nekteri mislijo. — Tudi tiste svojeglavneže, ki zmiraj terdijo, da se gmajne ne dajo lahko v rodovitno polje spreoberniti, in menijo celó, da jim neobdelana zemlja več dobička donaša kakor obdelana, v spomladi v Gorje povabim, in z veseljem vas bom v take kraje peljal, kjer je pred 5 ali 10 leti ternje rastlo; vidili in prepričali se bote, da dobra volja in pridne roké zamorejo v kratkem tudi pusto zemljo spremeniti v najlepše njive.

Kebri, o kterih sem že od začetka omenil, da se jih tudi v Gorjah ne manjka, le po gojzdih hostno drevje prav požrešno objedajo; al teh kebrov ne bom popisoval, ker ne vem, ali bi s kebri ali kebrovci deržal; saj, ako kteremu kebru rečem, zakaj da tako požrešno gojzde do kostí objedajo, me hitro zaverne in pravi, da je to smertni greh, kebri sami dobro vemo; toda ako pokluke sami ne oberamo, pa kebrovci ptuje kebre skupej naženejo, ki še vse hujše zobé v drevje zasajajo kot mi; toraj je bolj prav, da pečenko, dokler je je kaj, sami domači kebri povžijemo, kakor da bi jo ptuji povžili! — Tudi tistih vélikih kebrov, ki so pred 5 leti v šolsko drevesnico priferfrali, in nam v eni noči pozobali več tavžent drevesc, ne bom danes popisoval, ker jih po imenu dobro ne poznam, — in ko bi jih tudi vjel in spoznal, bi jih ne hotel na bucko nabosti in gosp. Šmidu v Šiško poslati; zakaj poboljšali so se in nič več drevesc ne objedajo; zato bom raje povedal, kaj da je naše kebre k poboljšanju pripeljalo, da nič več sadnih drevesnic ne objedajo; namreč potem, ko so nam tisti véliki kebri drevesnico pozobali, so naš častiti gosp. fajmošter v pridigi te kebre tako grajali, in škodo, ki so jo storili, tako živo popisovali, da so menda vsi kerščeni kebri sklenili, se z zobmí sadnih drevesc nikdar več ne dotakniti. Ta pridiga g. fajmoštra pa ni le poboljšala kebrov, ampak je bila vsem poslušavcom v velik prid, ker jim je dala pravi zapopadek od drevesnic. Ko smo pred 7 leti v Gorjah s šolarji drevesnico napravljali in peške sejali, so se nam marsikteri, sicer pametni ljudje posmehovali, pa nekteri so se še celó hudovali in rekli, da bi bilo bolj prav, ako bi se ta prostor, ki je bil za drevesnico odmenjen, raje za kaj bolj koristnega porabil; — menili so namreč, da je to le otročarija!

Toda — hvala Bogu — zdaj je pri nas vse drugače: več posestnikov mi je že reklo, da dajo radi prostor zastonj, ako hočem zopet drevesnico napraviti; toda ker eno malo že imamo, namreč toliko, da se morejo učenci v sadjorejstvu podučevati, se ne mislim s tem bolj ukvarjati, kakor mi je dolžnost, ker naša mladina ima zdaj že sama po sebi za to veselje; toraj sem sklenil, se raji vprihodnje murbne reje lotiti; zakaj prepričal sem se, da je zemlja in lega naših gričov, posebno Višelnice in Homa prav dobra za murbo.

H koncu danes le še to-le pristavim: Veliko koristnega bi se dalo vpeljati na Gorenskem, ako bi ne deržali taki možje, ki imajo v tem kaj govoriti, pod pazdiho rok! Res za svoj žep še vsak kaj dela, le za splošni prid — kar je pa vendar vsakega človeka sveta dolžnost — nam je vse premalo mar!

Jaka.

Gospodarska skušnja.

(Razloček med dobrimi in slabimi židnimi jajčki). V francozkem časniku „Comp. rend.“ je neki svilorejec povedal, kako se dajo dobri ali slabi židni jajčki razločiti, namreč tako-le: Daj jajčka kuhati v vodi, in vidil bodeš, da dobre jajčica dobijo barvo španjskega bezga (temno-lilá); jajčica vseh druzih barv so slabe.

Še nekaj o nekdanji Krajni.

Med zemljopisi starega časa so tudi bukve, ki so jih še le sedanji čas začeli bolj čislati, ki so res tudi važne za začetek srednjih časov; je namreč svetopis Ravenskega neimenovanca (Ravennatis anonymi cosmographia). Ni bilo lahko dobiti teh bukev, ker stari natisi so se le še v kaki redki bukvarnici hranili; nov natis je prišel zopet lansko leto v Berolinu na dan. Iz dr. Kandlerjevih naznanil mi je bilo jasno, da omenjeni ravenski pisatelj tudi o krajnski zemlji govorí; radovednost me je že davno pomikala za tem, ker pisatelj je živel v sedmem stoletji, bi tedaj utegnil neznane rečí odkriti.

Tega ravenskega neimenovanca tedaj sem vendar dobil v roke, in koliko sem našel v njem o naši Krajni?

Po njegovi besedi je sedanja dolenska stran spadala k Valerii, ktera dežela je bila po cesarji Dioklecijanu izločena iz gornje in doljne Panonije, in je obsegala zemljo med Dravo in Savo; po druzih pisateljih se je le doljni del te zemlje štel za Valerijo, gornji pa za Savijo. V teh krajih Ravenčan imenuje kraje, ki so znani iz rimskih potopisov, samo da jih precej spremenjeno piše. Tako se bere Sicce namesti Siscia, Sisek; Romula, pri Mokricah; Nomidunum, namesti Noviodunum, pod Kerškim; Cruppium namesti Crucium, pod Škocijanom; Praetorium Latobicorum pri Trebnem pa je izpušen; dalje se bere Acerbo namesti Acervo, pri Zatičini; Atamina pa namesti Aemona, pri Ljubljani.

Potem pa Ravenčan piše dalje:

„Poleg te Valerije pa leží dežela, ki se imenuje Karneola (Carneola), ki se je stari čas tudi Julskoplaninska (Alpis Juliana) imenovala. To deželo karnsko (Carnech patriam) so tisti modroslovci kot Valerijo popisali; o tej karnski deželi sem bral, da so bile nektere mesta, zmed kterih hočem nektere naznaniti; so namreč: Carnium, Scoldium, Ripplium, Ris, Planta, Clemidium, Sedo. Dalje so po dolini te dežele mesta, namreč: Seution, Patiuma, Sorbam, Eperunto, Precona, Lebra, Ambito Barneo, Paris, Elebra, Ecuno, Selunto, Poreston, Artara, Ranio, Rinubio, Benela, Cliena. Na verhu hribov te dežele berem, da je jezero; tudi ima ta dežela razne reke, med drugimi je reka, ki se imenuje Kerka (Corcac).“

Na drugem mestu še piše ta Ravenčan:

„Italija pa se končuje, ko ima za mejo visoke hribe, ktere nekteri imenujejo Titanske. Ti hribje segajo do galijanskega morja, ne deleč od mesta Vigintimilia; in ti hribje ločijo dežele Septimano in Italijo, Burgundijo in Italijo, Mavrijane in Italijo, Recijane, ki so zdaj pod Bavarci, in Italijo, Korotance (Carontanos) in Italijo, deželo karnsko (patriam Carnium) in Italijo; ta karnski verh (jugum Carnium) so stari imenovali julsko planino. Ti hribje končujejo Italijo, in dohajajo na drugi strani do jadranskega morja, ne deleč od mesta Tarsatika v Liburnii.“

*

Iz vseh teh besed je jasno, da Ravenčanu dežela Carneola ali Carnium ni druga kakor Krajnska; to deželo ločijo julske planine od nekdanje Italije; tukaj je tudi reka Kerka, in jezero verh hribov, namreč cerkniško, ki od vsake strani stoji visoko, bodi si od Tersta ali od Ljubljane.

Pa zastran mest bo težko kdo pravo zadel. Carnium bo vsak Slovenec imel za Kranj, vendar novi izdatelj ga razlaga za Julium carnicum, sedanje Zuglio v Furlanii, prav za prav v Karnijeli. Pa Scoldium, Ripplium, Ris itd., kteri kraji so to? Planta izdatelj razlaga za Planino, Sorbam za S. Serb pri Terstu, Ranio za Brežice (Rann) na Štajarskem, Cliena za Klanjec na Horvaškem, pa tega mu bo Slovenec malo dal veljati. Jez bi si doslej malo imen upal ugibati; na priliko Sorbam za Sovro, Eperunto za Nauportus, Verhniko, Artana z dr. Kandlerjem za Idrijo, zakaj imena Ravenčan piše zlo pokvarjene. Naj poskušajo drugi kaj več.

To pa je vendar pomljivo, da Ravenčanove imena mest se dobro skladajo s kraji sedanje Furlanije ali nekdanje Karnije; na pr. Ris Risano ali Rezija, Planta Piano, Clemidium Glemona, Sedo Sedegliano, Patiuma Paderno, Sorbam Sauris ali Savorgnano, Eperunto Prato, Precona Precenico ali Preone, Lebra Flambro, Ambito Ampezzo, Barneo Varmo, Paris Pers, Poreston Prestento, Artara Ardegna, Ranio Reana, Benela Begnara. Po takem bi se moglo reči: škoda, da se Ravenčan v popisovanji zemlje nekako meša.

V svojem svetopisu pa ta Ravenčan imenuje tudi mnogo isterskih mest, vmes nektere, ki se ne berejo v rimskih potopisih. K Liburnii so štete mesta: Tarsaticum Tersat, Lauriana Lovrana, Albona Labin. K Istri so štete: Arsia Raša, Nessacium pri iztoku Raše, Pola Pule, Ruginium Rovinj, Parentium Pareč, Neapolis Cittanova ali Novigrad, Humagum Umag, Siparis Sipar, Silbium Salvor, Piranon Piran, Capris Koper, Tregeste Terst. Eno ime se mi med temi zlasti zdi pomljivo, namreč Neapolis za Novigrad; istrijanski pisatelji so namreč hotli vediti, da je ondi stala Emona, ne pa pri Ljubljani; s tem mnenjem so vlekli zgodbe stare Emone iz Krajnskega na Istrijansko, zlasti so emonske škofe sv. Maksima, sv. Flora, Patricija ali Petra za Novigrad si lastili. Če je pa Novigrad se že kedaj imenoval Neapolis, pade prepir za „Emona“ sam po sebi v nič.

Hicinger.

Jugoslavenska književnost in hrvaški ustav.

Iz Zagreba dné 1. aprila 1861. Sopet nas je razveselil naš pisavec Bogoslav Šulek z mično knjižico. — Za mnogotere Hrvate, posebno pa za Dalmatince, ki jih zdaj Hrvati vabijo k sebi, velike je cene in važnosti, da se pozná njihova konštitucija ali ustav, pa tudi za Slovence ni brez velike cene in važnosti, kako stojé sosedni bratje. Zato nam je prav milo, da Vam morem to delce priporočiti že kot edino, pa tudi v kratkosti svoji toliko podučljivo knjižico, ker zaderžuje na 122 straneh vse bistveno in glavneje. Začenja pa prav temeljito o pervih početkih vsakega deržavljanskega življenja, to je, o razločku samovlade in konštitucije, zatem našteva a) zadeve hrvatsko-ogerskega postavodavstva (tedaj o vladaru in njegovih pravicah, o zboru ogerskem in hrvaškem), zatem b) zadeve oskerbovanja deželnega ali administrije (in to o dvorni kancelarii, o hrvaški dikasterii, o nadvorniku, banu in o hrvaškem namestništvu; o županijah in dotičnih uradnikih; o voljenji teh uradnikov, ki jih vse narod voliti ima; o občinah ali srenjah); za tem c) je na kratko omenjeno, kako in komu so pred letom 1848 štibre ali dace plačevali; na koncu so razložene d) sedanje zadeve sodnij, ter nam pravi gosp. pisavec, da staro sodništvo ni veljalo, in da je do prihodnjega zbora deželnega ostalo avstrijansko, ker je v mnogih rečéh bolje od ogerskega ter da bo zbor popravil, kar se leta 1848 ni moglo kmalo popraviti. Na koncu razložen je deržavni zbor ali sovet. — Iz tega kratkega zapopadka vsak lahko zná, kaj bo najdel v knjigi. Obširno je opisano, kar še veljá od starih časov, tedaj a) o postavodavstvu, in b) o ravnanju deželnem; drugo pa celó na kratkem, ker menda misli, da ne bo preživelo prihodnjega zbora deželnega. Knjižica, pisana tako jasno, in v lepem hrvaškem jeziku, da jo vsak omikan Slovenec z rečnikom v roki lahko razume, in lepo natisnjena veljá 40 nov. krajc. *)

Kar je na koncu rečeno, ni namenjeno samo Hrvatom in Slavoncem; ampak posebno „braći dalmatinskoj, krajiškoj i slovenskoj“. Če Vam je po volji, v kratkih sostavkih dajati načert ustava ogersko-hervaškega, da se vidi, česar se oživamo že zdaj, in kaj bomo imeli v prihodnje.

Slovstvo srbsko.

Pervi pisavec, ki je zbudil Srbe k narodnemu življenju, bil je Dositej Obradović. — Da si privabi posebno narod prosti, je napisal veliko basen, ter jim je dodal filosofičke opazke ali opombe. Razun drugih del pa je tudi v filosofičkem duhu opisal svoje življenje in zgodbe. Že mnogokrat so te dela s cirilico natisnjene; poslednjikrat leta 1850, in to 1500 natisov; al že pred nekaj let ni bilo le enega natisa več dobiti. Zato se natiskuje iz novega v Novem Sadu; kdor hoče podpisati samo za basni in življenje, ki so najvažneje tri knjige, bo ga stalo samo dva goldinarja; kdor bi se pa rad podpisal na vse dela, to je, vseh deset knjig, ga bo stalo 6 gold. Če bi pa kdo želel lepši papir, naj podpiše za perve tri knjige tri, za vse skup pa devet goldinarjev.

Plačalo se bo, ko pridejo knjige do rok. Podpise nabira profesor J. Macun.

Slutje.

Zložil J. Stičan.

So ušesa me serbéle,
Ko sem ravno šel na dom:
To gotovo kaj pomeni,
Da kaj nov'ga slišal bom.

Al' ne ljubi več me draga,
Mi sercé bo žalostno;
Al' je umerla sestra blaga,
Pojdem tudi jaz za njó?

Ko pa tako premišljujem
Ino gledam le v nebó,
Se nad kamenom spodtaknem! —
Nos oblit je s kervijo.

Novice iz deželnih zborov.

Deželni zbor krajnski.

Iz druge seje deželnega zbora imamo najpred spodbitī krivo misel, ki se je sèm ter tjè raznesla, da je gospod dr. Tomanov predlog o jeziku slovenskem v 2. seji bil overžen. To ni res, in kdor kaj takega terdi, kaže, da ne razume zbornih izrazov; sklep večine je le bil, da, ker sleherni vsled deželne ustave more v našem domačem jeziku v zboru govoriti kakor mu je drago, posebnega določka o tem ni treba.

V 3. zboru je gosp. deželni predstojnik razodel zboru sporočilo ministersko, naj deželni odbor prevzame kmalī deželno premoženje in deželne lastnine, in se zavoljo tega pogodi s prejšnimi stanovi.

*) Dobiva se res hvale vredna knjižica tudi v Ljubljani pri gosp. Blazniku po 40 kr. nov. dn. Vred.

Dr. Bleiweis je potem v imenu dotičnega odbora zboru povedal, da oziraje se na to, da prestavljavci stenografičnih zapisnikov morajo biti v mnogoverstnih in zlasti tudi v pravoznanskih rečéh zvedeni možje, odbor gospod prof. Macuna in gospod Malavašiča nasvetuje. Zbor ju je enoglasno poterdil. Za tem so se uneli živi pomenki, ker dr. Bleiweis je terjal, da nemški in slovenski urnopisi naj izhajajo ob enem na dan, ker to se ujema z ravnopravnostjo. Gospodje: Ambrož, grof A. Auersperg, žl. dr. Wurzbach, svetli knezoškof, Brolih, dr. Zupan, baron Apfaltern so govorili o tem; nobeden ni nasprotoval dr. Bleiweisovemu predlogu, ako bi se le ne bilo bati, da zavoljo slovenske prestave ne bi se zakasnilo predolgo izdajanje nemških naznanil. Ker nazadnje noben predlog ni obveljal in ker „Novice“ izhajajo le enkrat na teden, „Laib. Zeitg.“ pa vsaki dan, naj skušnja pokaže, kako bo môglo biti.

Za tem so prišle volitve tistih 4 mož na versto, ki imajo biti za 6 let odborniki deželni. Bili so izvoljeni gg. dr. Bleiweis, Ambrož, žlahni dr. Wurzbach in dr. Zupan, — za njih namestnike pa gg. Kozler, Dežman, žl. Strahl, dr. Recher. Da zavernemo nesramno laž, ki jo slovenstvu sovražni dopisuni trosijo po svetu, rečemo memogredé le to, da dr. Bleiweis ni volil sam za se (zato je bilo namesto 15 volitnih listkov oddanih le 14), ampak po sporočilu dr. Tomanovem in po njegovi določni želji namesto njega in za njega, ki ga je tisti dan neko neodložljivo opravilo odtegnilo zboru, kar je dr. Bleiweis ob seji volitve zboru očitno povedal, dr. Toman pa v sledeči seji drugi dan ravno tako. — Za naše poslance v deržavni zbor dunajski (ker sta se žl. gospod Strahl in gospod M. Koren odpovedala kot izvoljenca) bilo sledečih 6 gospodov izvoljenih: dr. Lovro Toman, Derbič, Kromer od zbornikov kmetiških občin, — Dežman in Brolich od zbornikov mest in kupčijske zbornice, — žl. Karl Wurzbach od velikih posetnikov; — za njih namestnike pa gospodje: Jan. Kozler, grof Anton Auersperg (ki se je pervi volitvi zavoljo bolehnosti odpovedal) in pa Matija Golob.

V 4. seji je poslanec ljublj. mesta gospod Guttman napravil predlog, naj deželni zbor pravilno prizna, da realna šola ni samo mestna, ampak deželna šola, ker se mudí, da bi se osnovala tudi višja realka; gosp. govornik podpira ta predlog krepko. Dr. Bleiweis odgovorí, da tudi on spozná to potrebo, in da pravica terja, da realka bode deželna šola tudi v Ljubljani kakor na Koroškem, Šlezkem itd.; al v tem trenutku, ko nam že ni ne premoženje, ne pohištvo deželno izročeno in tedaj ne vemo, koliko premoremo, ne moremo že danes sprejeti gospod Guttmanovega predloga brez nevarnosti, da bi deželi ne naložili berž o pervem shodu novega davka; treba tedaj, da se odloží začasno ta predlog, dokler ne prevzamemo premoženja in pohištva deželnega. Gosp. deželni poglavar je dostavil, da je potem gospod zastopniku ljublj. mesta na voljo dano, svoj predlog deželnemu odboru podati. Odloženo ni tedaj zaverženo, kakor so nekteri hrup zagnali.

V 5. seji je napravil gosp. dr. Zupan predlog: presvitlega cesarja prositi, naj se odloži vinski davk tako dolgo, dokler ne bo deržavni zbor o davkovskih zadevah sklenil. Gosp. govornik je v dolgem govoru temeljito dokazal potrebo, da neha ta davek; za njim je govorilo več poslancov, ki vsi so enoglasno podpirali gospod Zupanov predlog; tako žl. g. Langer, ki je še posebno razjasnil veliko nadležnost v pobiranji tega davka; gosp. baron Apfaltern, ki je omenil očitno nevoljo zoper ta davek in prigodbe lanske na Štajarskem; gosp. Derbič je dokazal, kolika nadloga bi bil ta davek za metliško in černomeljsko okolico; gosp. Brolich ga je zavergel iz moralnega ozira; gosp. Kromer je nepristojnost tega davka dokazal zlasti z ozirom na nadloge preteklih let na Krajnskem; gospod Ambrož je povzel vse, kar se je že za odvernjenje tega davka tudi v lanskem deržavnem zboru govorilo; gospod Dežman je spomnil še posebno vipavske doline; žl. gosp. dr. Wurzbach je popisal stiske, v kteri bi se naš kmet o odrajtovanji takega davka znajdel; dr. Bleiweis je povzel (v slovenskem govoru) poglavitne vzroke, zakaj bi bil vinski davek neizrečena nadloga Dolencom, Notrajncom in Vipavcom. Sklep obširnih pomenkov je bil po nasvetu grofa Antona Auersperga, naj se dr. Zupanov predlog zedini z g. Kromerjevim, namreč da se prosi presv. cesar, da kakor dolgo terpijo znane nadloge krajnske dežele, naj se ne vpelje ta davek, pa tudi, če bi te jenjale, tako dolgo ne, dokler ne bo deržavni zbor sploh pravila o davkovskih postavah izrekel.

V 6. seji je bilo sklenjeno, naj stanovališče prihodnjega deželnega glavarja bode v 2. nadstropji tistega poslopja, kjer so poprej cesarski deželni predstojniki stanovali; v 1. nadstropji tega poslopja naj bojo pisarnice deželnega odbora; cesarjeva loža v gledišču naj bode loža cesarskega deželnega predstojnika; blizo te pa loža deželnega poglavarja; kolikor sob se more v „lontovžu“ prepustiti cesarskemu deželnemu predstojništvu in pisarnicam cesarskim, naj se radovoljno prepustí proti primerni najemščini; pa za vse to naj bode — po predlogu svetlega gosp. knezoškofa — deželni odbor zboru odgovoren.

Na predlog dr. Bleiweisov, da bi se za požiganje ljublj. močirja (mahú) odločil spet čas od 16. velikega serpana do 10. kimovca in bi se osnovala postava tega požiga, je po živih razgovorih, kterih so se udeležili gospodje Ambrož, Guttman, Kromer, Obreza, Dežman, svetl. knezoškof, dr. Zupan, dr. Wurzbach, obveljal gospod dr. Tomanov predlog, naj se ta reč izročí deržavnemu zboru v posvet, v kterega naj se pokličejo še drugi o tej zadevi zvedeni možje, in po vsem tem naj se mnenje deželnega odbora prihodnjemu zboru predloži v sklep.

Drugi predlog dr. Bleiweisov, ki so ga podpirali gospodje Guttman, Ambrož in Brolich, naj se slavno dnarstveno ministerstvo prosi, da se berž odpravi cestnina na mavti pri Št. Petru in v Kravji dolini, je bil po veliki večini glasov poterjen.

Poslednjič je bilo sklenjeno, da vsi poslanci morajo sprejeti odškodovanje za to, da opravljajo službo poslancov; če bi se jim ne dalo odškodovanje in bi mogel poslanec na svoje stroške živeti, bi bila to nevarna reč, ker le bogati ljudje bi zamogli potem poslanci biti in manj premožni ne; unanjim poslancom je bilo po pravični razmeri določeno 5 gold. na dan in povračilo stroškov za dohod in odhod, v Ljubljani stanovajočim pa 3 gold.

K koncu zbora je rekel dr. Bleiweis, da ker že spet čuti, da njegove očí so začele silno slabeti, mu skerb za zdravje veleva, stopiti iz deželnega odbora (toda ne iz zbora) in zatega voljo je prosil, naj sl. zbor voli namesto njega četertega odbornika.

Čas nam ne pripuša, da bi o pomenkih in sklepih včerajšnega zbora danes kaj več povedali kakor le sledeče, prihranivši si vse drugo za drugo pot. Gosp. Miroslav Vilhar je v dolgem govoru z jasno besedo dokazal potrebo, da se kmali po celi deželi dožene toliko potrebna gojzdna in servitutna rešitev; gg. Mulej, Koren in dr. Toman ga krepko podperajo; žl. gosp. Strahl dokaže obširnost omenjenega opravilstva; gosp. dr. Zupan misli, naj se ta važna reč poprej izroči posebnemu odboru v prevdarek; s tem predlogom je tudi gosp. Vilhar zadovoljin, in enoglasno je bil potem poterjen. — Vzdignil se je h koncu seje g. dr. Toman in zboru predložil, naj prizná, da je poklican čuti nad tem, da se berž ko je mogoče spolne oporoka, ki jo je rajni knezoškof Wolf zapustil slovenskemu narodu zastran slovnika našega, in naj v pospéh tega važnega dela vzame deželni odbor to reč v svoje varstvo. Z nadušeno besedo se je ozerl gosp.

govornik na rajne slavne naše možake grofa Turjaškega, Valvazorja, Cojza, Vega, Linhardta, Kopitarja, Vodnika, Prešerna, ki so narodu svojemu darovali krí, premoženje in duševno moč; tudi Wolf je stopil v versto dobrotnikov celega slovenskega naroda; naj se tedaj kmali kmali spolne njegova nam vsem presveta oporoka! — Vidilo se je očitno, da so globoko v serce vsem pričujočim segle besede govornikove. Žl. gosp. Strahl poterdi vse, le omeni to, da se je oporoka rajnega kneza v vsem spolnila, kar se tiče dnarne zapuščine. Gosp. dr. Toman odgovori, da Bog obvari, da bi bil hotel komú kakošno žal besedico reči, le drugi del slovnika želí kmali na dan spraviti. Dr. Bleiweis se oglasi in poterjuje Tomanov predlog, ker le predolgo spí že ta reč, ki bi se bila imela po §. 26 knezove oporoke brez odlašanja nadaljevati. Toliko bolj pa je želeti celega slovnika, ker očitno bo potem še le vsem, da naš jezik ni tak ubožec, kakor nekteri pravijo, ampak da je bogat in veličasten! — Veselo je bilo viditi, da ves zbor je enoglasno naposled poterdil Tomanov predlog in tako poslavil národno reč. — Ginjenega serca je poslednjič dr. Bleiweis, ki so ga danes poslanci kmetiških občin vdrugič enoglasno v deželni odbor volili, sprejel volitev, rekoč, da nehvaležnost bi bila, tolikega zaupanja ne poverniti z vsem, kar slaba njegova moč premore.

Deželni zbor goriški.

Iz Gorice 11. aprila. — Na enak način kakor povsod se je tudi v našem mestu 6. t. m. deželni zbor odperl. Predpostavljena sta bila obilnemu občinstvu: gospod grof Pace kot deželni poglavar in predsednik zbora, in gospod dr. Doljak, kot tega namestnik. Oba gospoda sta pravična moža za Slovence kot za Lahe. V zboru sedijo naslednji poslanci, izvoljeni od Slovencov: Černe, Fabiani, Grossmann, Kafol, Polaj, dr. Žigon in Winkler; izvoljeni od Lahov: Deltorre, Codelli, dr. Deperis, zgorej imenovani dr. Doljak, dr. Dottori, Goriup, Michelli, dr. Pajer, dr. Rismondo, H. Ritter in W. Ritter. V pervi seji 8. t. m. so volitve pričujočih poslancov pretresovali in poterdili. V drugi seji 10. t. m. se je odločilo poslati na Njih Veličanstvo zahvalno pismo, ki se je koj prebralo v talijanskem jeziku. Na predlog g. Černe-ta se je vsestransko poterdilo, naj se ima talijanskemu zahvalnemu pismu tudi v slovenskem jeziku pridjati. Na to prosi za besedo g. Kafol, ki po slovensko tako-le govorí: „Mnogospoštovani gospodje deželni poslanci! Dozdeva se mi, da protokol ne bi bil skoz in skoz pohvale vreden, ker se samo v talijanskem jeziku piše. Res je sicer, mi se tù že tretjikrat v talijanskem jeziku pogovarjamo, al moj stari oče že so mi pravili, da Gorica je slovensko mesto; po tem takem ker imamo enakopravnost narodnosti in jezikov zagotovljena, mogel bi se prav za prav tudi po slovensko pisati. Uprašam tedaj pervič: ali se bo protokol v tem poliglotnem zboru skoz in skoz le po talijansko pisal, drugič: ali se bo smelo v tem zboru tudi po slovensko govoriti, in tretjič: ali se bo smel tudi nemški jezik rabiti?“ Na to vprašanje prosi govornik, naj bi se mu odgovorilo, da bi se tako v okom prišlo vsem prihodnjim zmotam. Predsednik zaprosi ta slovenski govor prestaviti na talijanski jezik, kar je sam govornik spolnil. Oglasi se na to gosp. Goriup z opazko, naj bi se odgovor tega vprašanja začasno odložil. Prišle so na versto volitve dveh poslancov za deržavni zbor v Beč. V pervi volitvi sta bila izvoljena gosp. Goriup in gosp. Dottori. Pervi je hvaležno sprejel, drugi se je pa tej časti koj odpovedal izgovorivši se, da nemškega jezika ne ume. Pri drugi volitvi so zvolili dr. Doljaka; al tudi ta sprejeti ni mogel zavolj privatnih silnih opravil. Pri tretji volitvi je bil izvoljen dr. Rismondo. Ker pa tudi ta gospod nemškega jezika premalo ume in je poleg tega preredkega zdravja, prosi to butaro komu drugemu izročiti. Preden se četerte volitve lotijo, opazi dr. Deperis, da, ker gosp. Goriup kot rojen Slovenec Slovence nadomestuje, naj bi se nikar ne prezerlo, za Lahe zvoliti poslanca laškega kervesa. Gospod Goriup, ki ima komaj pokazati, ako se bo za Slovence pravično potegoval, je na ravno omenjeno opazko odgovoril, da tukaj ne gré pretresovati kake kervi da je kdo, ker Slovenec ne manj kot Lah potegovati se ima za občni prid dežele. Dr. Pajer je pri vsem tem tirjal talijanskega poslanca. Na to ustane gosp. dr. Doljak ter pričijoči strastni tirjatvi prav po keršansko in možko odgovorí, kako da Slovenci in Lahi od nekdaj sèm v naši deželi skupaj živijo in kako naj bi med njimi vsako prepiranje nehalo in si prijatelsko eden drugemu roko podali. Sprejete so bile te pravične besede od vseh dobro mislečih z očitno pohvalo. Po večini glasov so se poslanci poprijeli četerte volitve in izvoljen je gosp. Černe. Oba izvoljena deržavna poslanca sta Slovenca. Upamo tedaj, da gosp. Goriup nam ne bo našega serca ogorjupil in da gosp. Černe se ne bo nam izneveril in naš narod očernil, ampak da pervi in drugi se bota potegovela za Slovence po poti enakopravnosti. Zato se jima serčno priporočujemo. Tudi mislimo, da nam Slovencom na Goriškem se ne bo nobena krivica godila, ako se le bodo naši slovenski nadomestovavci krepko in modro za enakopravnost potegovati znali.

Pri tej priložnosti smo opaziti utegnili med pričijočimi poslušavci, da prenapeti Lahi celó v čast štejejo vsakemu Lahu, ako nemškega jezika (se vé da tudi slovenskega) ne razume. Mi pa mislimo, da izobraženim Avstrijancom se nikar v čast marveč v sramoto šteti ima, ako poleg neogibno potrebnih deželnih jezikov ne govorijo ali saj ne spoštujejo tudi nemškega jezika. Taki se očitno razodevajo, počem da dišijo. Nam pa Slovencom je in ima biti ljuba Avstrija, enakopravnost in bratinstvo z vsakim narodom.

Josip Mlinarjev.

Deželni zbor štajarski.

Iz Štajerja 10. aprila. — ž —*) Sklican je tudi naš deželni zbor. Na Štajarskem prebiva blizo 400.000 Slovencov, torej dobra tretjina vseh stanovnikov. Al jim bo pač postavna ravnopravnost došla iz našega zbora? Čujmo, kako je dozdaj. Sklenil je pismo zvestobe in hvaležnosti presvetlemu cesarju poslati, ter je odločil odbor za njega sostavo; da bi se spodobilo to tudi v slovenskem jeziku staviti, še do zdaj ni nihče omenil, morebiti zato, da se ne žali mir in sprava?! Obravnave našega zbora se bodo samo v nemškem jeziku naznanjale. Kakor slišimo, je bil nek gotovo pravičen Nemec v nekem odboru misel sprožil, ne bi li dostojno bilo, to tudi v slovenski prestavi storiti; slovenski poslanci pa so nek povedalí, da tega ni treba, kar so s tem izpričali, da kdor take reči bere, tudi zná nemški, drugi pa za-nje ne marajo! (Pač lepa reč!)

Dopisi.

Iz Gradca 13. aprila. Gr. K-k. — Ljubljanski dopisnik tukajšnega dnevnika „Tagespost“, ki se skriva za čerkoma — st — se je že prevečkrat pregrešil nad nami Slovenci, da bi nam bilo mogoče, k vsemu temu molčati. Da prezrem vse poprejšne dopise, je vendar moja, in bi bila vsacega Slovenca dolžnost, da zadnjih dveh dopisov nekoliko omenim. Gotovo meni prešerni gosp. — st —, da mi k vsemu prikimamo, kar je do zdaj našušmaril od nas, drugače bi se vendar ne prederznil takih kosmatih rečí prodajati po časopisih. Gosp. dopisniku se zdí čudno, da se je gospod dr. Bleiweis potegnil za zedinjenje vseh Slovencov pod enim deželnim poglavarstvom. Zato pa za-

*) Žal nam je, da nam je dopis še le došel, ko so bile „Novice“ že polne; smo tedaj le mogli to mervico iz njega posneti.
Vred.

ničljivo pravi, da bi Slovenci, se vé da „Ultras“, radi imeli „kraljestvo“ slovensko in svojega lastnega vladarja in Bog vé še kaj vse! Dosti bedastega so že nekteri nemški časopisi o naših zadevah pisali, pa take neslanosti še do zdaj nihče ni bleknil in očitno postavil vsemu svetu na somenj. Dasiravno se o slovenskem kraljestvu nobenemu Slovencu še sanjalo ni, kdor ima možgane na pravem mestu, vendar mi bo vsak pritegnil, da omenjeno mnenje ni prenapeto, ter bi se tudi djalo djansko dognati; menim namreč zedinjenje vseh Slovencov pod enim deželnim poglavarstvom, da me gosp. — st — ne razume napačno in ne začerni panslavista. Ali mi ne bode tudi vertoglavi gosp. dopisnik poterdil, da ljudje enega rodú in ene kervi takrat najsrečniše in zadovoljniše živé, ako jih vežejo ene postave in pravice, eno družbeno in politično življenje? In kako bi se to dalo drugače bolje storiti, kakor tako, da se vsi Slovenci združijo pod enim poglavarstvom? Ker je že gospod dopisnik tako zvit, naj nam tudi tù razjasni pamet in nam s svojo razsvitljeno glavo svetuje, kako bi se to dalo primerniše storiti. Škoda, da gosp. — st — ne sedí v deželnem zboru; neprecenljive vrednosti bi bile njegove besede! Samo ene napake bi se moral poprej odvaditi, namreč, prejedati besede in misli. Ta napaka je tistim ljudém lastna, ki ali nič ne vedó ali nič vediti nočejo. Menim, da je pri ljublj. dopisniku perva nadloga veliko večja. — Gosp. — st — se zdí šaljivo, da je gosp. dr. Bleiweis pri gosp. dr. Toman-ovem pogoji izustil besede, da ga sercé bolí, ker vès zbor ni poterdil izverstnega predlog.*) Kaj tacega se zdí šaljivo le bebcom in pa onim, ki se z dušo in telesom trudijo, preceptati naš jezik in njegove pravice. Al smemo dopisnika k tem ljudém šteti ali ne, ne smem presojevati, pa saj že njegovo pero kaže, kamo da meri. Kako v tej reči, ki sem jo ravno omenil, s prederznostjo gospodari, se vsakdo lahko prepriča, ako si more poskerbeti list od 12. aprila omenjenega dnevnika. Ako na priliko gospod dr. Bleiweis-a s priimkom „der Mann mit dem blutenden Herzen“ pita, menim, je to več ko sovražtvo, rekel bi, to je hudobija, ki jo je gosp. — st — v kakem zakotji na tihem skoval, in potem poslal v široki svet z opazko, da tega je polna vsa Ljubljana. In s čim si je gosp. dr. Bleiweis to pridobil? S tem, da je terjal, da nam dadó, kar nam po pravici gré. Gospod — st —! repenčite in šopirite se, dokler vam je ljubo in drago, naše prošnje bodo pretresovali drugi možje, kakor ste vi, ki vam so naše zadeve in narod terra incognita, slovenski kruh pa dobra stvar. — Gosp. dopisniku se skoro čudno zdi, da so našinci odbornikoma, ki sta za našo reč se potegovala, ploskali. Meni in gotovo nobenemu mojih rojakov se to čudno ne zdí; čudno bi se nam pač bilo zdelo, ako bi bili našim nasprotnikom ploskali in z živio-klici njene besede sprejemali. — Ker je pa gosp. — st — naša možá s tako jezmimi besedami omačehoval, se usmili drugih Slovencov, ter jim verže blagodušno nekoliko mirospravnih besed. Moramo reči, da bi nas bilo sram, ako bi nas tako umazano peró, kot je dopisnikovo, pred svetom le količkaj hvalilo ali pa branilo. Dopisnik naj ne misli, da nas je s tem le utolažil. Ako razžali odbornike, ktere je izbral národ, da za-nj govoré, razžali ž njimi vès narod. Sicer pa gosp. — st — svetujemo, od zdaj drugače pretehtovati, kako se bo širokoustil po časopisih, da mu Slovenci ne postavijo posebnega spomina. Tudi naj bi si izvolil za dopise drug časopis, ker tudi naši nasprotniki vedó, da nam je graški dnevnik do zdaj še vedno sovražen bil. K sklepu naj še omenim, da vrednik tega nemškutarskega lista ne dovolí nobenemu, da bi na take bedarije zagovarjal Slovence, izgovarjaje se z navadno sleparijo, da se to ne ujema z namero njegovega lista. To je res lepo. Psuje in zabavlja rad; da bi pa kdo zoper to kaj čerhnil, bi mu pa že bilo preveč. Evo! to je ravnopravnost nemškutarska.

*) Tudi to je laž od konca do kraja tistega dopisuna, kterega vsak pozná, kakor tudi njegove pajdaše. Gosp. dr. Tomanov govor je bil z vesoljnimi „slava-klici“ sprejet, in rekel je zbor le, da ni treba še posebno poterjevati kar je že samo po sebi gotovo. Navedene moje besede so tedaj zadevale vse kaj druzega. Vred.

Iz Štajarskega. P—ov. — Naj Vam še jaz blage „Novice“ tožujem o nekih zatirovavcih slovenščine. — Ker mi je predolgo čakati, da bi mi šolski služnik „Novice“ prinašal, hodim sam na pošto po nje. Ko uni dan taj pridem, se ravnokar poštni uradnik in neki mladi iskreni Slovenec prepirata. „Da, prišla bo dôba, da še slovenskih časnikov čitati ne bote smeli.“ Tako je vès razkačen uradnik govoril: francoščine, talijanščine se raji učite, bo bolje, ko da ta neumni list pregledujete.“ S tem ga je moj prijatel najbolj razkačil, ker mu je dokazoval, da bo slovenščina tudi v uradnije prihitela. To mu je bilo ko ogenj v streho. Skoraj bi bil mladega dijaka zapodil. Pa to je tudi odveč, da listov s slovenskim napisom skoraj jemati noče, in se vselej krega, zakaj bi po nemško ne pisali. Ta vradnik je pa, če se ne motim, Kranjec, se vé nemškutar. Pa kaj bi se temu tako čudil? Neki naučitelj, sam Kranjec, vsakega Slovenca čertí ko belo vrano. Le Nemci so njegovi ljubljenci. Kar oni povejo, je izverstno, vse drugo je neumno, čeravno tudi Slovenci včasih nemščino razumejo. Pri obedu so se unidan o slovenščini pogovarjali, in glejte vnebovpijoči greh! Eden iz skupščine, ki je sam ogleda ljudskih šol, izustne: „Najbolje bi bilo, da bi osemnajstletnega zastopnika Slovencov nekaj tednov zaperli.“ *) Slovenija! Na svojem krilu imaš tako nehvaležne dušne pastirje.

Iz Gorice 12. aprila. — (Posebno našim nadomestovavcom v zboru še ob pravem času v prevdarek). Sliši se, da se bo v našem zboru sprožilo in pretresovalo tudi vprašanje zbog učnega jezika v šolah. Razne so še sedaj misli o prestrojenji te važne rečí. Nekteri želijo, naj bi se talijanski jezik v vse šole brez razločka kot učni jezik vpeljal, nemški popolnoma zaterl in slovenski mladeži, ktere je na tukajšni gimnazii navadno dve tretjini več od Lahov in Nemcov skupaj, naj bi se pa slovenščine le kaj malega za priklado blagovolilo. Ta načert, se vé da v sercu skovan od prenapete straní, je vès strasten, vladi škodljiv, pozabiven pa nam goriškim Slovencom. Toraj se temu po nobeni ceni udati ne smemo, marveč protestirati bi nam bilo neustrašljivo zoper vse tiste naše sovražnike, ki bi nam kaj takega uriniti hotli. Po drugih načertih bi se vsa gimnazija razdeliti imela v dvojnoverstne razrede tako, kakor že od nekdaj imamo razdeljene za slovanske in laške učence v naših poglavitnih normalnih šolah. V enih razredih bi se vsi predmeti učiti imeli, Slovenci po slovensko, v drugih razredih Lahi po talijansko, in to skoz in skoz od perve začetne do osme latinske šole. Ta načert se marsikteremu Slovencu pri pervem pogledu prismehlja kot pomladansko juterno solnce. Toda če ga bliže prevdarjamo, bati se nam je, da po smehu bi utegnil priti jok. Po naključbi mi pride v roko gimnazijski program leta 1858. V njem zapisanih v V. razdelku 14 učencov, v VI. razredu 24 učencov, v VII. razredu 12 učencov, in v VIII. razredu 10 učencov. Ako jih po ravno omenjenem načertu razdelimo v dvojnoverstne razrede, bi bilo v V. slovenskem razredu poleg programa 9 Slovencov, v V. laškem pa 4 Lahi in za priklado pridenimo jim 1 Nemca; v VI. slovenskem razredu 17 Slovencov, v VI. laškemu razredu 6 Lahov, 1 Nemec, v VII. slovenskem razredu 7 učencov, v VII. laškem razredu 6 učencov, in v VIII. slovenskem razredu 6 in v VIII. laškem razredu 4 učenci. Vpraša se tedaj: ali se plača zavolj male kopíce, to je, zavolj 4, 5, 6, 7 učencov posebne razrede in obilne stroške delati? Po tem takem bi se gotovo prej ali pozneje ugovarjalo: čemu za to

*) Hvala lepa! Vred.

peščico učencev toliko stroškov, zadosti je enojen razdelek na gimnazii za Slovence in Lahe! In ker se Lah Slovencu gotovo ne udá, bi se tedaj sramotno podjarmiti moral Slovenec Lahu in ž njim vred bi se na laški gimnazii popolnoma polaščeval. Ali kaj? prišli bi počasi na zgorej omenjeni pervi načert naših prenapetih sovražnikov. — Najbolji načert je tretji. Moder rodoljub si ga je nasnoval tako-le: Slovenski in talijanski jezik kot učni jezik v normalnih šolah in na spodnji gimnazii. Nemški jezik bi se čversto učiti začel s pervim latinskim redom itd. kot zapovedan predmet. Zgornja gimnazija bi nehala imeti po dvojne razrede, toraj bi se Lahi in Slovenci, ki so se do sedaj v odločenih razredih po domače učili, čedalje zedinjevali v enojnih razredih, kterim bi bil skoz štiri zadnje latinske šole uzajemno za učni jezik nemški. Deželna jezika, v kterih bi se pa keršanski nauk skoz in skoz učiti imel, bi postala na gornji gimnazii zapovedana predmeta kot sedaj geršćina ali latinšćina. Pri vsem tem bi se tudi skerbeti imelo, da bi se učenci obojnega naroda vzajemno dobro naučili oba deželna jezika, Slovenci laškega in Lahi slovenskega, ker lé potem takem bi se eden druzega bolj spoštovati začeli, in sposoben bi bil izšolani učenec za vsako službo, bodi si na Slovenskem ali Laškem ali Nemškem. Ta načert bi vsem trem narodom vstregel; ž njim se ujema toraj vsak pošten človek v našem poliglasnem mestu. Za ta načert tedaj bi se imeli najpred in najbolj naši slovenski poslanci v zboru potegovati. In omnibus operibus suis respice finem. Vigilantibus jura!

J. Ternogorski.

V Metliki dné 3. aprila. L. Podgoriški. — Blagovolite, drage mi „Novice“, priobčiti, da si je zvolila že tudi dotična srenja župana in vse druge srenjske možé, od kterih pričakuje vse dobro, nadjaje se, da jim bo skerb za blagostanje in srečo srenjčanov svojih najperva in najsvetejša, — tedaj, da bojo njihove skeleče rane celili zdravilnega olja van-je vlivaje. Za župana namreč si je izvolila gospoda Fr. Gustin-a, za pervega svetovavca pa gospod Ferd. Zalokar-ja, in za druzega gosp. dr. Jož. Zavinšek-a. — Véliki teden smo imeli tù jako mokro in pa čudno vreme, kajti je ali neprenehoma deževalo, ali pa kmali sonce sijalo, kmalo pa spet lilo. Vse bi bilo v vinogradih, tako pa ni bilo moč, ker vreme ni ugajalo. Tudi na pungertu ni bilo toliko plesavk, da bi bile plesale kolo, kakor po navadi, — in kakor se vidi, bo lepa ta navada, kakor tudi še več drugih, čisto zibnula, zakaj slednje leto manj obiskujejo pungert, kjer so se pred nekaj leti s plesom in drugimi igrami dobro kratkočasovali.

Iz Novega mesta 11. aprila. P—i. — Na naši gimnazii čislajo materinšćino, kakor je pravo in treba. Dano je namreč dijakom spodnje gimnazije na voljo veroznanstvo, naravoslovje in povestnico učiti se po slovenski ali pa po nemški. V višjih šolah prestavljamo vse auktorje po slovensko. Kaj ne, da je to veselo!

Iz Ljubljane. V saboto bo menda konec pervega deželnega zbora. Čeravno v tem pervem in kratkem shodu, kteri je bil tako rekoč predgovor prihodnjih zborov, ni mogel doveršiti veliko, je vendar saj to pokazal, da ga je resna volja, storiti v vseh zadevah za domovino, kar bo le mogoče. Prihodnji teden se bojo naši deržavni poslanci podali na Dunaj, eni pred, drugi pozneje; gospod dr. Toman in gospod Dežman bota še le šla v sredo opoldne. Dr. Toman bo vzel tudi v „Novicah“ večkrat omenjeno peticijo seboj. Slava in sreča!

— Danes (v sredo) bo volitev mestnega župana. Radovedno pričakujemo, kdo da bo; največ glasov je menda za gosp. Brolich-a, ki se tudi v deželnem zboru verlo obnaša.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Danes smo zavoljo pomanjkanja prostora prisiljeni „novičarja“ skerčiti na malo in povedati važniše novice le ob kratkem. Cesarski patent od 8. t. m. oklicuje postavo, ktera protestantom v nemško-slovanskih deželah našega cesarstva daje v njenih cerkvenih zadevah vse pravice, ki jih vživajo tudi v druzih deržavah. — Deželni zbor v Pragi je sklenil cesarja prositi, naj se dá kronati za kralja českega; posebna deputacija se je podala s to prošnjo na Dunaj. — O druzih posebno imenitnih sklepih deželnih zborov se dosihmal ni nič slišalo. — Deželni zbor ogerski se tudi še ni poprijel kakega važnega sklepa, dokler ni razmera ogerske dežele do njegovih sosednih dežel vredjena; kaže se, da se Srbi v Vojvodini mislijo združiti z Magjari; preden bojo pa to za gotovo sklenili, se bojo menda porazumili s Hrvati, njim sorodnimi brati; kaj bojo ti storili, še ni gotovo, ker tudi čakajo, kako se bojo njih razmere vredile z Dalmacijo. Tako tedaj še nikjer ni nič gotovega. Da ne bojo ne Ogri ne Hrvati poslali poslancov na Dunaj, je gotovo. — Na Francozkem in Laškem se sliši o čedalje večih pripravah za vojsko. — V Varšavi so se 9. t. m. spet žalostne rečí godile; 60 mestjanov je mertvih ali po vojacih ranjenih obležalo v mestu. — V Hercegovini se razširja punt. — Angležka vlada je dovolila, da francozka armada ostane še dalje v Siriji.

Kot doklada „Novic“ je današnjemu listu priložena perva pola vseh govorov od besede do besede v deželnem zboru po urnopisnikih. Vsaki teden bo izhajalo toliko te doklade, kolikor se je bo natisniti môglo, da bojo častiti bravci berž vse natanko zvedili.

Listnica vredništva. Mnogim gosp. dopisnikom: Kar nismo mogli danes vzeti v „Novice“, pride prihodnje. — Gosp. J. Š. v M: Drago nam bo, ako nam pošiljate tudi brez marke; le slovniške rečí prosimo, da jih odložite za drugi čas kakor je sedanji. Ponudbo o slovniku smo izročili gosp. pisatelju slov. slovnika. — Gosp. — ž — v N: Prejeli; — če bo le mogoče. — Gosp. F. L. na R: Veseli nas jako vprašanje Vaše, ker kaže domoljubno serce; al prepustite sedaj to reč še drugim. — Gosp. A. G. v G: Cena „Nov.“ je edina za vse. — Gosp. M. Z. v Kr: Ker je vsaka stran enkrat govorila, je najbolje, da je pravde konec.

Kursi na Dunaji

6. aprila 1861 — **v novem denarji.**

Deržavni zajemi ali posojila.		**Druge obligacije z lotrijami.**	
5% obligacije od leta 1859 v novem dnar. po 100	g. 75 30	Kreditni lozi po g. 100	g. 113 50
5% nar. posojilo od l. 1854	„ 73.80	4½% Teržaški lozi po 100	„ 128.—
5% metalike	„ 63.65	5% Donavsko-parabrodski po g. 100	„ 99.—
4½% „	„ 53.75	Knez Esterhazy. po g. 40	„ 94.—
4% „	„ 48.—	Knez Salmovi po g. 40	„ 37.—
3% „	„ 36.50	Knez Palfyovi po g. 40	„ 36.—
2½% „	„ 32.—	Knez Claryovi po g. 40	„ 35.—
1% „	„ 12.—	Knez St. Genoisovi po g. 40	„ 36.75
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)		Knez Windischgräz. po g. 20	„ 22.—
5% dolnjo-avstrijanske	g. 88.—	Grof Waldsteinovi po g. 20	„ 26.—
5% ogerske	„ 63.—	Grof Keglevičevi po g. 10	„ 16.75
5% horvaške in slavonske	„ 62.—	Budimski po g. 40	„ 35.75
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske	„ 88.—	**Denarji.**	
Deržavni zajemi z lotrijami		Cesarske krone	g. 20.75
Zajem od leta 1860	„ 80.25	Cesarski cekini	„ 7.13
„ „ „ 1860 petink.	„ 82.—	Napoleondori (20 frankov)	„ 12.05
„ „ „ 1839	„ 107.—	Souvraindori	„ 20.90
„ „ „ 1839 petink.	„ —.—	Ruski imperiali	„ 12.34
4% narodni od leta 1854	„ 85.—	Pruski Fridrikdori	„ 12.75
Dohodkine oblig. iz Komo	„ 15.50	Angleški souvraindori	„ 15.20
		Louisdori (nemški)	„ 11.78
		Srebro (ažijo)	„ 50.25

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**